

значною мірою орієнтуючись на читача/слухача із простолюду. У такий спосіб була реалізована дидактична складова твору, властива традиціям давньої літератури, які передбачали виклад християнських істин у доступній формі з урахуванням особливостей аудиторії.

Аннотация. В статье рассматривается трансформация жанра жития в творчестве Г.Квитки-Основьяненко Ненко на материале повести «Маруся». В работе рассматривается влияние агиографической традиции на композицию произведения и на образную систему произведения.

Ключевые слова: жанр, житие, повесть, святость, интерпретация.

Abstract. The article considers the transformation of the genre of life in the work of G. Kvitka-Osnov'yanenko on the material of the story "Marusya". The paper considers the influence of hagiographic tradition on the composition of the work and on the figurative system of the work.

Key words: genre, life, story, holiness, interpretation.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Борзенко О. І. Сентиментальна «провінція» (Нова українська література на етапі становлення) / Олександр Іванович Борзенко. Харків, 2006. 322 с.
2. Вільна Я. Ідейно-естетичний феномен творчості Г. Квітки-Основ'яненка: Герменевтичний аспект : автореф. дис. ... на здоб. наук. ступ. д-ра філолог. наук, спец. : 10.01.01. Київ, 2006. 31 с.
3. Ісиченко Ю. А. Києво-Печерський патерик у літературному процесі кінця XVI – початку XVIII ст. на Україні. К.: Наукова думка, 1990. 180 с.
4. Квітка-Основ'яненко Г. Зібрання творів: у 7 т. К.: Наукова думка, 1981. Т. 3. 543 с.
5. Квітка-Основ'яненко Г. Повісті та оповідання. Драматичні твори. Київ : Наукова думка, 1982. 544 с.
6. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / за ред. проф. Леоніда Ушкалова. Харків : Майдан. 2010. 1400 с.
7. Туптало Дмитрій. Внутренній человек. Сочинения святого Дмитрія, митрополита Ростовского: в 3 ч. Киев, 1824. Ч. 1. С. 102–108.
8. Ушкалов Л. Дмитро Туптало та Григорій Сковорода: про одну паралель академіка Миколи Сумцова. Анти пролог : зб. наук. праць, присвячених 60-річчю члена-кореспондента НАН України Миколи Сулими. Київ : Вид. дім «Стилос», 2007. С. 231–249.
9. Ушкалов Л. Традиції українського бароко у творчості Григорія Квітки-Основ'яненка. Збірник Харківського історико-філологічного товариства. Харків : Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2002. Т. 9. С. 53–76.

УДК 159.99

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СПЕЦИФІКИ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ПРАЦІВНИКІВ СУЧАСНОГО НАСІННЄВОГО ВИРОБНИЦТВА

Т. В. Хитрич, Ю. В. Кушнір

Анотация. В даному дослідженні представлено теоретичний аналіз особливостей професійного стресу та інших психічних станів у процесі виконання трудової діяльності. Визначено специфіку стресогенності трудової діяльності працівників сучасного насіннєвого виробництва.

Ключові слова: стрес, дистрес, професійний стрес, виробництво.

У процесі трудової діяльності працівники насіннєвого виробництва схильні до різних негативних впливів. Вони знаходяться в групі ризику в зв'язку з можливою травматизацією і отриманням професійних захворювань. До наслідків негативної трудової діяльності на стан соматичного і психічного здоров'я відносяться:

- погіршення слуху в зв'язку з підвищеним рівнем шуму;
- ураження електричним струмом;
- отримання термічного опіку;
- отруєння хімічними речовинами;

- уразження шкірних покривів і органів зору при взаємодії з хімічними речовинами;
- роздратування шкірних покривів при взаємодії з маслами;
- отримання травми при роботі на обладнанні та інструменті;
- отримання травми від падіння;
- отримання травми при наїзді на людину залізничним і автомобільним транспортом;
- отримання травми, захворювання, пов'язаного з тяжкістю праці (засипка вручну мішків, зняття поліетиленового покриття, знаходження в незручній позі, переміщення вантажів вручну, змушені нахили корпусу);
- отримання захворювання в зв'язку підвищеною запиленістю і загазованістю повітря робочої зони;
- виникнення захворювань органів опорно-рухового апарату внаслідок виконання службових функцій в незручній або однієї робочої позі тривалий час;
- зниження гостроти зору внаслідок недостатнього освітлення;
- отримання захворювання органів зору в зв'язку з відсутністю природного освітлення;
- погіршення зору в зв'язку з підвищеною яскравістю світлового випромінювання зварювальної дуги (електрофтальмія);
- погіршення самопочуття, отримання захворювання в зв'язку з підвищеною вібрацією;
- погіршення самопочуття, отримання травми в зв'язку з підвищеною температурою повітря робочої зони;
- отримання захворювання органів дихання в зв'язку з підвищеною запиленістю повітря робочої зони;
- отримання захворювань в зв'язку з підвищеною рухливістю повітря в робочій зоні.

Сучасне насіннєве виробництво об'єднує комплекс виробничих процесів, багато з яких є трудомісткими і можуть при недотриманні правил техніки безпеки становити загрозу для життя і здоров'я працівників.

До числа основних видів діяльності на насіннєвому виробництві відносяться:

- прийом
- очистка
- лушення
- калібрування
- відбір
- сепарація на вібросепараторах
- обробка засобами захисту рослин та стимуляторами росту
- фасування та зберігання

Характер насіннєвого виробництва вимагає його розгляду з точки зору застосування клінічних та психологічних термінів і понять.

У працівників насіннєвого виробництва можуть проявлятися різні психічні стани, що складаються під впливом умов трудової діяльності, які можна поділити на три групи [2]:

1. Стійкі і тривалі за часом стани. Такі стани визначають ставлення людини до даного виробництва і конкретного виду праці. Ці стани (задоволеності або незадоволеності роботою, зацікавленості роботою або байдужості до неї і т. ін.) в більшості випадків відображають загальний психологічний настрій колективу.

2. Тимчасові, ситуативні, швидко протікаючи стани. Виникають вони під впливом різного роду неполадок і негараздів у виробничому процесі або у взаєминах в колективі.

3. Стани, що виникають періодично у процесі трудової діяльності.

Таких станів багато (наприклад, стан входження в процес діяльності, підвищення працездатності і т. ін.). При психологічному аналізі умов праці слід виходити з того, що будь-яка діяльність характеризується трьома основними елементами: усвідомленістю мети, наявністю коштів і одержуваним результатом.

Залежно від співвідношення трьох зазначених елементів діяльності у людини в процесі праці виникають різні стани.

Функціональний комфорт характеризує ідеальний випадок, коли людина має всі необхідні для діяльності умови (в структурі «мета – засоби – результат»). Але в більшості реальних випадків людина змушена:

1) самостійно формулювати конкретну мету своїх дій в даних умовах (знаходити її в посадових або технічних інструкціях, отримувати від керівника, приймати відповідальні рішення і т. ін.);

2) вести самостійний пошук коштів (і способів) діяльності, «конструювати» їх або «реконструювати» наявне обладнання, знання, інформацію стосовно конкретної виробничої ситуації;

3) домагатися позитивного результату довготривалий термін, докладаючи великих зусиль, працюючи в умовах дефіциту інформації про підсумки своєї діяльності (а в ряді випадків – навіть про призначення своїх дій) [3].

Різноманітні ситуації, які виникають в реальній трудовій діяльності, продукують досить широкий спектр відповідних їм психологічних станів.

Психічне стомлення виникає в тому випадку, коли отримання бажаного результату вимагало тривалої роботи, навіть якщо вона була не надто важкою.

Стан очікування результату, відсутність результату при надмірно витрачених зусиллях викликає почуття втоми. Людина готова працювати, так як знає, навіщо і що потрібно робити, але не має для цього достатньо сил: запам'ятовується все з працею, рішення приходять самі тривіальні, важко надовго зосередити увагу. Зниження інтенсивності психічної діяльності може викликати депресію, а разом з нею приходить дратівливість і спалахи гніву по відношенню до ні в чому не винних людей, найчастіше найближчим.

З точки зору виробничої оцінки виконуваної роботи втома супроводжується зменшенням продуктивності (кількісний показник) і ефективності (показник, що характеризує якість) праці [5].

У психології праці, стомлення розглядається як особливий, своєрідно пережитий психічний стан, що включає наступні компоненти [1]:

1. Почуття втоми. Втома позначається в тому, що людина відчуває зниження працездатності, навіть коли продуктивність праці ще зберігається на колишньому рівні. Це зниження працездатності виражається в переживанні особливої, тяжкої напруги і непевності. Людина відчуває, що він не в змозі належним чином продовжувати роботу.

2. Розлад уваги. У разі стомлення увага відволікається, стає млявою, малорухливою, або навпаки, хаотично рухливою, нестійкою.

3. Розлади сенсорної області. Таким розладам під впливом стомлення піддаються рецептори, які беруть участь в роботі.

4. Порушення в моторній сфері. Втома позначається в уповільненні або безладній квапливості рухів, розладі їх ритму, в ослабленні точності і координованості рухів, їх деавтоматизації.

5. Погіршення пам'яті і мислення.

6. Ослаблення волі.

7. Сонливість.

Ступінь втоми згодом змінюється, при тривалій роботі посилюється прояв того або іншого компонента, що характеризує фазу стомлення, з'являються і розвиваються наступні (за часом) компоненти. Динаміка стомлення характеризується сукупністю стадій [7]:

1. Слабке відчуття втоми. Продуктивність праці падає незначно. Втома проявляється нерідко тоді, коли людина, не дивлячись на важку виснажливу роботу, відчуває себе ще цілком працездатним. Дана стадія характеризується наростанням опірності стомлення.

2. Зниження продуктивності стає помітним і все більш загрозливим. На даному етапі це зниження найчастіше відноситься тільки до якості, а не до кількості праці.

3. Гостро відчувається стомлення, яке може приймати форму перевтоми. Показники роботи або різко знижуються, або ж беруть «Гарячкову» форму, яка відображатиме спроби людини зберегти належний темп роботи, який на даній стадії втоми може навіть прискоритися, але виявитися нестійким. Зрештою, робочі дії можуть бути так дезорганізовані, що людина відчуває неможливість продовжувати роботу, переживаючи при цьому хворобливий стан.

Стан психічної напруженості викликається надмірною величиною психічних зусиль, необхідних людині при вирішенні поставлених перед ним завдань. Виникає, як правило, в умовах складної діяльності, викликаній наступними факторами:

- дефіцит коштів: інформації, умов, обладнання (вийшло з ладу, або «неготовність» коштів, наявних у фахівця);

- гранична інтенсивність психічних процесів, пов'язаних з «забезпеченням» діяльності.

Емоційна складова психічної напруженості обумовлена ступенем відповідальності за прийняті рішення, дефіцитом часу, дефіцитом необхідної для прийняття рішення інформації. Емоції регулюють потік інформації, що надходить, беруть участь в управлінні пошуковою діяльністю (тобто з діяльністю, пов'язаною з пошуком необхідної для прийняття рішення інформації).

Психічна напруженість може по-різному впливати на поведінку людини, що в загальному випадку проявляється в двох формах:

- а) збудлива, що характеризується підвищеними руховими реакціями, метушливістю, зайвою балакучістю і т. ін.

- б) гальмівна, що характеризується пригніченням діяльності, уповільненими реакціями, «завмиранням» аж до повної нездатності реагувати на різного виду впливу.

Стан психічної напруженості виникає у випадках підвищеної відповідальності, дефіциту часу або зіткнення з особливо важкими завданнями. Для всіх цих ситуацій спільним є те, що вони вимагають від людини нових, нестандартних дій [7].

Залежно від ступеня напруженості, цей стан по-різному впливає на результативність діяльності. В одних випадках він погіршує показники діяльності, призводить до дезінтеграції особистості. В інших випадках, навпаки, сприятливо діє. Більш того, деякі люди можуть ефективно працювати тільки в стані психічної напруженості і тому самі створюють собі певні труднощі, наприклад, відкладаючи до останнього моменту виконання важливої справи, а потім на хвилі енергетичного підйому за короткий час виконують безліч справ.

Стан відсутності мотивації (або зниженою мотивації) виникає навіть частіше, ніж стан психічного стомлення або психічної напруженості. Це пояснюється тим, що зустрічається досить багато виробничих ситуацій, в яких діяльність не має внутрішнього мотиву, а мета привноситься ззовні у формі примусу.

Байдужість до мети природним шляхом веде до зниження мотивації і, в кінцевому рахунку, призводить до дезактивації психічних процесів суб'єкта праці.

Незважаючи на зовнішню схожість зі станом психічного стомлення, зниження мотивації відрізняється від нього причинами виникнення і психофізіологічними проявами. Тому заходи профілактики даного стану принципово відрізняються від профілактики психічного стомлення.

Якщо в останньому випадку людина потребує відпочинку, то при падінні мотивації, навпаки, потребує активності. Часто ця активність полягає в пошуку нового або особливого сенсу діяльності.

Поняття стресу виникло у фізіології для позначення неспецифічної реакції організму у відповідь на будь-який несприятливий вплив в рамках описаного канадським вченим Г. Сельє «загального адаптаційного синдрому» [8]. Пізніше воно стало використовуватися для опису станів індивіда в екстремальних умовах на фізіологічному, біохімічному, психологічному, поведінковому рівнях.

Стрес – це стан психічної напруги, що виникає у людини в найбільш складних, важких умовах як в повсякденному житті і трудовій діяльності, так і при особливих обставинах. Стан емоційного стресу, що виникає у людини в процесі діяльності, пов'язаний з екстремальними, особливими умовами праці. Стосовно професійної діяльності це ситуація, коли мета – є, прийнята, але немає коштів для її досягнення, для вирішення поставленого завдання. Результат (підсумок роботи) практично не залежить від людини. Виникає почуття безпорадності працівника в умовах, що склалися [6].

У трудовій діяльності найбільш сильними побудниками стресу є такі психологічні чинники: незадоволеність роботою, низька мотивація до роботи, депресія і відсутність самоствердження. До психологічних стресорів відносяться також такі фактори, як неповага до особистості виконавця, відсутність можливості діяти в властивому йому стилі, небажання нести покладену на нього відповідальність.

Стан психологічного стресу (як і стан психічної напруги) розвивається в несприятливих умовах діяльності і екстремальних ситуаціях. Для сучасного виробництва типові екстремальні ситуації двох крайніх типів.

Перший тип екстремальної ситуації виникає, коли вимоги інтенсивності роботи і жорсткі обмеження в часі змушують людину гранично напружувати сили і мобілізувати внутрішні резерви. При цьому екстремальність такої праці найчастіше може підвищуватися внаслідок негативної дії сильних зовнішніх чинників – стресорів (шум, вібрація і т. ін.).

Другий тип екстремальної ситуації виникає, навпаки, через нестачу або неоднорідність, що надходить, недоліки міжособистісних контактів, а також низька рухова активність. У подібних умовах у людини розвивається стан монотонії. Необхідний рівень неспання, уваги в таких умовах людині доводиться підтримувати за рахунок вольових зусиль [8].

Таким чином, для стресових ситуацій першого і другого типу характерна одна спільна риса – поява у людини гострого внутрішнього конфлікту між вимогами, які пред'являє до нього робота, і його можливостями. В першому випадку цей конфлікт виникає в основному в результаті росту вимог, що пред'являються до людини. У другому – через зниження можливостей людини з виконання вимог.

Стан монотонії виникає в тому випадку, коли людині представлені тільки кошти діяльності у вигляді вихідного матеріалу, обладнання, технології, алгоритму роботи. Однак надмірне спрощення операцій (або, навпаки, надмірна складність процесу або виробленої продукції) часто призводить до того, що працівник відділений від дійсної мети і не бачить і не знає результатів своїх трудових витрат, ступінь їх вкладу в досягнення загальної (також невідомої йому) цілі. Як підсумок – відсутність задоволення від втілених зусиль.

Психічний стан переживання монотонії викликається дійсним або удаваним одноманітністю виконуваних на роботі рухів і дій. Під впливом монотонності дій (і в результаті виникнення монотонії як психологічного стану) людина стає млявою, байдужим до роботи.

Стан монотонії також негативно діє і на організм людини, приводячи до передчасного стомлення. На фізіологічному рівні це проявляється в зниженні частоти серцебиття, частоти дихання, швидкості реакції.

Тривожність – це багатозначний психологічний термін, що описують як певний стан індивіда в обмежений проміжок часу, так і стійку властивість людини.

Стан тривоги пов'язано з особливостями виробництва і надає значний вплив на успішність професійної діяльності. Ні в одному виді діяльності не вдається регламентувати службові обов'язки, відносини, технологічний процес в цілому, в такій мірі, щоб повністю виключити невизначеність. Працівника часто переслідує передчуття невдачі у праці через неясно сформульованої цілі поведінки в сформованій ситуації і недостатній орієнтації в засобах її дозволу.

Під тривожністю розуміється індивідуальна психологічна особливість, яка полягає в підвищеній схильності відчувати занепокоєння в самих різних ситуаціях, в тому числі і таких, об'єктивні характеристики яких до цього не мають. Тривожність – це властивість особистості, яке проявляється в частоті, регулярності та порозі виникнення відчуттів неспокою і невпевненості в своїх діях, переживанні реальних і передбачуваних «упущень» в здійснюваних діях або вчинках, заворушеннях з приводу малих місць або можливих подій і т. ін.

Таким чином, сучасне насінневе виробництво характеризується підвищеною інтенсивністю трудової діяльності, впливом негативних факторів середовища на працівника, виникненням ряду психічних станів: стомлення, психічної напруженості, зниження мотивації, стресу, монотонії, тривоги.

Аннотация. В данном исследовании представлены теоретический анализ особенностей профессионального стресса и других психических состояний в процессе трудовой деятельности. Определена специфика стрессогенности трудовой деятельности работников современного семенного производства.

Ключевые слова: стресс, дистресс, профессиональный стресс, производство.

Abstract. This study presents a theoretical analysis of the characteristics of occupational stress and other mental states in the process of work. The specifics of stressful labor activity of modern seed production workers are determined.

Key words: stress, distress, occupational stress, production.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Жебентяев В. А. Стресс и стресс-зависимые заболевания. СПб.: Речь, 2011. 346 с.
2. Китаев-Смык Дж. А., Организм и стресс: стресс жизни и стресс смерти. М.: Смысл, 2012. 464 с.
3. Лейбин В. Словарь-справочник по психоанализу. М.: АСТ, 2010. 1076 с.
4. Осеев А. А. Диагностика трудовых конфликтов в производственной организации. *Социальная политика и социология*. 2011. Вып. 4. С. 155–172.
5. Пузанова Ж. В. Эволюция концепций организационного поведения. *Теория и практика общественного развития*. 2014 № 2. С. 83–87.
6. Самоукина Н. В. Психология профессиональной деятельности. СПб.: Феникс, 2014. 238 с.
7. Белинская Е. П. Социальная психология личности: учебное пособие для студентов вузов. М.: ИЦ Академия, 2010. 304 с.
8. Коновалова В. Г. Управление персоналом: теория и практика. Управление конфликтами и стрессами: учебно-практическое пособие (ГРИФ). М.: Проспект, 2015. 88 с.

УДК 811.111

ОСОБЛИВОСТІ КОМПАРАТИВНИХ ІДІОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

В. І. Цибрій, О. О. Ситенко

Анотация. Статтю присвячено аналізу компаративних ідіом як окремого класу фразеологічних одиниць в англійській мові. У роботі висвітлено питання введення основи порівняння як обов'язкового структурного компонента КІ, досліджено стилістичні особливості КІ на основі прикладів з художніх творів англійських письменників, а також розглянуто класифікацію КІ на основі поширення та частотності вживання. Методологічною основою роботи є структурно-семантичний аналіз, контекстологічний аналіз, зіставний метод. За результатами дослідження зроблено наступні висновки: КІ є як мінімум двокомпонентними одиницями, що виконують ряд стилістичних функцій, мають багато семантичних та стилістичних особливостей, які мають бути враховані при перекладі.

Ключові слова: компаративні ідіоми, двокомпонентність, узуальні КІ, оказіональні КІ, стилістична функція.

Вступ. Художні тексти відзначаються особливо широким використанням зображально-виражальних мовних засобів, які допомагають виконувати основну функцію цих текстів – образно, емоційно, оцінно відтворювати об'єктивну дійсність через художні образи за допомогою мови.